

Linguistic means of the impact on addressees in sermons of Tomash Młodzianovskyi

Oksana Zelinska

KIJOWSKI NARODOWY UNIWERSYTET

LINGWISTYCZNY

ORCID: 0000-0002-7965-428X

ABSTRACT

The means of the linguistic impact on addressees in sermons of Polish preacher of baroque epoch T. Młodzianovskyi were studied in the paper. The analyzed texts of T. Młodzianovskyi's sermons prove that the author has used various linguistic tactics to produce an impact on addressees, to convince them in the contents of his preachers. T. Młodzianovskyi applied linguistic resource skillfully, mastered communicative linguistic tactics and techniques of their realization. He used communicative tactics of the solidarization with addressees, the tactics of the reference to the authority and applied them along with expressive linguistic means. The analyzed material is an empiric basis for the studying of the Polish language.

KEY WORDS: sermon, baroque, linguistic impact, communicative tactics, history of the Polish language

SŁOWA KLUCZOWE: kazanie, barok, oddziaływanie językowe, taktyka komunikacyjna, historia języka polskiego

The research of the linguistic types used in the sphere of religious communication is developed intensively in Polish linguistics beginning from the end of the 80ties. Along with the re-orientation of the linguistic studies associated with the development of discourse analysis, focused on studying communication as a type of social practice, the concept of religious discourse is used quite frequently to denote the functioning of a language in a religious sphere¹.

A religious discourse is classified as a set of communicative practices, which result from concrete beliefs, and are established institutionally. It is a peculiar discourse in comparison with other discourses, first of all due to the expansion of the discourse area with the sphere of transcendence, i.e., crossing the border between the world of man and that of super-nature². In other words, a religious discourse can be considered as a phenomenon of the use of a language in a form of a socially defined practice, due to which Church (preachers) interacts with the audience³, propagating concrete concepts, beliefs, ideas.

The peculiarities of preaching prose are studied intensively in the Polish linguistics. The latest work is a monographic research *Język gomilii i kazań* (Tarnów 2020)⁴. A monograph, dedicated to the language of sermons and preaching, consists of two parts: theoretical and analytical. The authors work out the issue of terminology, definitions, sermon genesis in a theoretical part. The second

1 M. Makuchowska, *Polski dyskurs religijny – tradycja i zmiana* [in:] *Język polski w europejskiej przestrzeni kulturowo-komunikacyjnej*, S. Gajda (red.), Opole 2008, p. 283–374; M. Wojtak, *Styl religijny we współczesnej polszczyźnie*, „Stil”, 5 (2006), p. 139–146.

2 M. Wojtak, *Polimorficzność stylu religijnego we współczesnej polszczyźnie* [in:] *Język religijny dawniej i dziś*, t. 5, P. Bortkiewicz, S. Mikołajczak, M. Rybka (red.), Poznań 2009, p. 116.

3 P. Chruszczewski, *Aspekty dyskursu religijnego* [in:] *Język trzeciego tysiąclecia*, G. Szpila (red.), Kraków 2000, p. 83.

4 *Język homilii i kazań*, W. Przychyna, K. Skowronek (red.), Tarnów 2020.

5 B. Łukarska, *Sposoby wartościowania czynów dobrych i złych w wybranych testach moralistyki polskiej XVII i XVIII wieku* [in:] *Zjawisko nobilitacji i deprecjacji w języku. Komunikacja*, R. Bizior, D. Suska (red.), Częstochowa 2012, p. 289–305; M. Skwara, *O dowodzeniu retorycznym w polskich drukowanych oracjach pogrzebowych XVII wieku*, Szczecin 1999.

6 W. Pawlak, *Koncept w polskich kazaniach barokowych*, Lublin 2005.

7 D. Grzesiak-Witek, *Sposoby argumentacji prawd wiary w „Kazaniach na niedziele i święta całego roku” Piotra Skargi* [in:] *Język religii. Konstrukcje i dekonstrukcje*, L. Rożek (red.), Częstochowa 2006, p. 327–345; *eadem*, *Strategie komunikacyjne w „Kazaniach na niedziele i święta całego roku” Piotra Skargi*, Stalowa Wola 2008.

8 I. Kępka, *Językowe środki perswazji w polskich kazaniach katolickich od oświecenia do czasów współczesnych: na wybranych przykładach*, „*Język-Szkola-Religia*”, 4 (2009), p. 152–161.

part contains empiric studies in which linguistics specific aspects of contemporary Polish sermons are analyzed. They were devoted to some topics of the contents as well as the forms of their stylization (e.g., the availability of a conversational style, a dialogue or regional elements). The subject of symbolic images and metaphors and also linguistic or genre innovations were expressed in such statements. The co-authors of this publication analyze preaching and homiletic sermons of the outstanding figures of Catholic Church in Poland. In present-day linguistics the means of the linguistic impact are studied mostly on the material of present-day texts, however old-day texts also contain some interesting material of this linguistic aspect to be studied.

The sermons of ancient historical epochs, which were the monuments of writing of the Polish language, were studied as an embodiment of a rhetorical style, a lexical composition⁵ was studied on their basis, V. Pavliak⁶ studied the concepts in baroque sermons.

Sermons (homilies, preaching) become the object of a research interest in the aspect of studying the means of a linguistic impact on addresses. Communication strategies of P. Skarga were studied by D. Hresiak-Vitek⁷. The research of I. Kempka can be taken as an example; there the author described the means of conviction on the basis of the Polish sermons in the period from the enlightenment to present days. The scientist stated that the founders of the educational school of rhetoric denied a school of baroque, the excess of resources and unnecessary rhetoric decorations, all difficulties in statements; they propagated a natural style corresponding to logics. Lexical, morphological and syntactical elements used to convince were analyzed in the article *Językowe środki perswazji w polskich kazaniach katolickich od oświecenia do czasów współczesnych: na wybranych przykładach*⁸.

The presentation of a pragmatic aspect in studying sermons in diachrony is seen in a monograph of R. Bizior *Kazanie jako wspólnototwórczy gatunek wypowiedzi*

w drugiej połowie XIX wieku (Częstochowa 2018); the author characterizes a homiletic discourse as an institutional one, describes various communication roles of a preacher in detail, the differentiation strategy of the communication roles⁹.

We chose the works of Tomash Młodzianovskiyi for our research – an outstanding Polish preacher of the Baroque epoch. His sermons were written in a very colorful and bright Polish language. The homiletic heritage of T. Młodzianovskiyi was studied based on the history of the Polish homiletics. M. Bzhozovskyi did a monographic description of T. Młodzianovskiyi's creative work, characterized the era in which the preacher lived, the specificity of Polish baroque and a sermon as a representative of the epoch of culture¹⁰.

The creativity of T. Młodzianovskiyi in the context of morale trends of his time was analyzed by I. Shchukovskyi; the latter stated that the preacher encouraged to continuous spiritual growth in the framework of Christian outlook¹¹. I. Shchukovskyi analyzed the images of women, mentioned in T. Młodzianovskiyi's preaching, described cognitive schemes, used by the preacher when he described the state of women in society, convinced that the statements of T. Młodzianovskiyi about women were under the effect of bible texts and their interpretations, suggested by Church¹². T. Sokolovska analyzed the works of T. Młodzianovskiyi in the aspect of a language culture and language studies of XVII century¹³. In Ukrainian studies the sermons of T. Młodzianovskiyi and those of other preachers served as a source of studying some visions of happiness in clerical culture of baroque epoch¹⁴.

Thus, T. Młodzianovskiyi's creative heritage presents a constant interest for the researchers. At the same, in our opinion, sermons require a detailed linguistic research, in particular in the aspect of studying some means of a linguistic impact on an addressee. This factor defines **the relevance** of the subject-matter of this paper. The material for the research is the sermons of Tomash

9 R. Bizior, *Kazanie jako wspólnotowórczy gatunek wypowiedzi w drugiej połowie XIX wieku*, Częstochowa 2018.

10 M. Brzozowski, *Kulturowe i historyczne uwarunkowania kaznodziejstwa Tomasza Młodzianowskiego*, Lublin 1988.

11 I. Szczukowski, „Ćwiczenie się nabożeństwie”. Ignacjański modus vivendi w kazaniach Tomasza Młodzianowskiego [in:] *Wzorce osobowe w dawnej literaturze i kulturze polskiej*, B.M. Puchalska-Dąbrowska, E.A. Jurkowska (red.), Białystok 2018, p. 241–254.

12 I. Szczukowski, *Kobieta w kazaniach Tomasza Młodzianowskiego. Biblijne konteksty i inspiracje*, „Literaturoznawstwo”, 10 (2016), p. 11–21.

13 T. Sokolowska, *Kultura mówienia i nauka o języku w XVII wiecznych „Kazaniach i homiliach” Tomasza Młodzianowskiego*, „Prace Filologiczne”, 35 (1991), p. 209–216.

14 V. Spivak, *Zhyttievyi uspih u barokovomu dyskursi*, „Naukovyi visnyk Sivershchyny. Serii: Osvita. Sotsialni ta povedinkovi nauky”, 2 (2019), 3 p. 165–175.

¹⁵ Wybór kazań ks. Tomasza Młodzianowskiego S.J. z przedmową profesora Stanisława Windakiewicza, 1: *Kazania niedzielne*, A. Syski (red.), Warszawa 1935; Wybór kazań ks. Tomasza Młodzianowskiego S.J., 2: *Kazania świąteczne, pasyjne i roratnie*, A. Syski (red.), Warszawa 1935.

(Tomasz) Młodzianovskiy (Młodzianowski), published in two volumes in 1935, selected by Fr. Aleksander Syski, with a foreword by Professor Stanisław Windakiewicz¹⁵. The pages of the illustrative material in the text of the work are presented according to this publication.

The analyzed texts of T. Młodzianovskiy's sermons confirm that the author has used various linguistic practices to have an impact on addressees and to convince them in what he has preached. Efficient communicative tactics is the one of solidarization with an addressee, with help of which a sincere atmosphere of communication is created; a feeling of a circle of „my kind of people” is formed.

To implement the tactics of solidarization with the addressee, a preacher uses different language tools. T. Młodzianovskiy shares actively **the information concerning the community with the addressee**. The preacher focuses on the speeches which unite him and his flock, and he reveals what is common for them. First of all, the speaker underlines that he and his believers belong to the same religious community, to Catholic faith. A linguistic means of the belonging to Christian belief and catholic confession is lexemes with such meanings as „evangelical, Christian, catholic, catholical”: *Rodzice chrześcijańscy! A wiecie wy, czym jest i wasze również rodzicielstwo Jest naśladowaniem rodzicielstwa i ojcostwa Boskiego w tajemnicy Trójcy św. Syn Boży jest obrazem Boga Ojca. I synowie wasi, potomstwo wasze, o rodzice chrześcijańscy! jest obrazem również waszym* (vol. 1, p. 34); *Chrześcijańskie Katolicy, gdybyśmy i my wspomnieli sobie, jak na tym świecie wszystko przemija, o jak i nam też te lata wieczne przyszyłyby wówczas szybko na pamięć* (vol. 1, p. 74).

The preacher and believers share the same value – motherland of Poland. T. Młodzianovskiy's sermons are known for their frequent memories about motherland, its past, and the problems which exist in society of his time.

Poland becomes the most meaningful factor in the realization of the solidarity tactics and the most powerful of persuasion. To implement the unity with the addressees

as the citizens of the same country, the preacher uses proper names of Poland Koronie Polskiej, Polska: *W domu Maryi jest zwłaszcza Polska, bo pod opieką Królowej Polski, Najświętszej Panny, Polska zostaje. Prośmyż dziś wszyscy Królowej Polski, Bogarodzicy, aby nam Polskę tę zachowała, by ją broniła od nieprzyjaciół, by jej w niewolę nie dała podać* (vol. 2, p. 73); *Potrzebny jest nam Duch św., powinniśmy się modlić, aby On przyszedł. Potrzebny On jest całej Koronie Polskiej, potrzebny jest wszystkim stanom, i świeckim, i duchownym, potrzebny jest on duszy każdego z nas* (vol. 2, p. 56).

The idea of the union of the preacher with his addressees is expressed through ethnonyms Polak, naród polski: *Wiecie, Polacy, czemu Pan Jezus podczas tych wielkich burz i nieszczęść, jakie na Polskę dzisiaj spadają, jakgdyby zamknął swoje powieki i nas nie widzi? Zamknął powieki swoje Pan Jezus, aby podobno nie widział grzechów tych strasznych w Polsce za naszych czasów, bo gdyby się obudził i gdyby na te grzechy nasze spojrzął, wówczas Polska jeszcze by gorzej pewno przegrała. Odwróć twarz Swoją od grzechów moich, modlił się Dawid. I my się módlmy, aby Pan Jezus odwrócił oczy od grzechów naszych w tej naszej Polsce* (vol. 1, p. 26).

Pronoun *we* in a genitive case used in front of an ethnonym facilitates the identification of the preacher with the addressees: *O, jakże bardzo dla nas, Polaków, zwłaszcza w tych smutnych obecnych czasach, obydwie rzeczy te są potrzebne!* (vol. 2, p. 74); *O, jako wielkie te dobrodziejstwa, a jaka mała jest za nie wdzięczność u nas, Polaków!* (vol. 1, p. 46), pronoun *our* plays the same role: *O, jak powinien i nasz naród polski uważać, aby niewdzięcznością taką za dobrodziejstwa Panu Bogu się nie odpłacać i na karę taką czasem i dla siebie nie zasłużyć! Niech rozpamiętywa naród polski w gorliwości duszy swojej i swoją również niewdzięczność Bogu za dobrodziejstwa, którymi Pan Bóg Polskę opatrzył. Nic dziwnego by było, żeby szemrali, gdyby musieli darmo pracować, gdyby po pracy nie dostali swojej zapłaty, jak to u nas bardzo często bywa w Polsce* (vol. 1, p. 46).

In addition to onyms and ethonyms, the idea of unity is expressed with help of appellative ojczyzna with epithet miła: *Miła Ojczyzno, czemużeś się z królestwa, niegdyś na świat cały ze swych bogactw słynącego, obróciła w krainę biedną, na poły pustą?* (vol. 1, p. 53); *Dał i nam Pan Bóg tę pociechę w tym roku, że obchodzimy tę Wielkanoc nie na wojnie, nie w podróży i nie w cudzych obcych krajach, ale w domach swoich własnych w miłej naszej Ojczyźnie* (vol. 2, p. 48).

The use of the name of motherland in the role of appeal underlines the pathos of a speech: *Miła ojczyzno! Korono polska! módl się do Boga, by i do ciebie przyszedł król cichy i łaskawy, król, a nie tyran, rządca, co będzie kierować ludem i dawać wolność, chleb oraz spokój uciemiężonym, a nie tyran, co będzie wybierać tylko podatki i gnębić ludzi dla swych pożytków i swojej pychy* (vol. 2, p. 167).

We have to state that the mention of Poland is the way of actualization, modernization of the presented truths. Recalling Poland, the author uses temporal vocabulary *dziś*, to convince the addressees that the ancient events which took place in the times of Christ do have sense for his listeners today: *Rozmaite są burze. Burzą się ludzie także i w Polsce. Pełno dziś w Polsce niechęci i rozdrowienia, pełno fakcyj i nawałności. Lepiej jest jednak o tej burzy w Polsce zamilczeć, bo mówiąc o tem, prędzej można kogo urazić, aniżeli poprawić* (vol. 1, p. 56).

We see the effective use of pronoun *we* for the sake of the realization of solidarity with the addressee in the studied texts. The use of pronoun *we* helps establish a psychological contact with the audience, favors the creation of the atmosphere of equality of a speaker and addressees. In a situation of a religious communication pronoun *you* becomes an expression of the unity of a preacher with the addressees as the people of the same belief, and it gives everyone the feeling of being among co-religionists who have the same life goals, problems and sins. Pronoun *you* becomes a linguistic means of leveling the distance between a preacher and his addressees.

T. Młodzianovskiy uses the technique to identify himself with the addressees. An important valuable category for religious outlook is a concept of sin. Appealing to the addressees the preacher does not exalt himself as a righteous man, he admits he also has sins and together with the believers he hopes for God's blessing, mercy and forgiveness. In the presented example of the preaching text T. Młodzianovskiy uses a phrase *grzechów naszych*, which is a testimony of the unity with the addressees; he also accepts that he is a sinful man: *się módlmy, aby Pan Jezus odwrócił oczy od grzechów naszych w tej naszej Polsce* (vol. 1, p. 27); *Zamknął powieki swoje Pan Jezus, aby podobno nie widział grzechów tych strasznych w Polsce za naszych czasów, bo gdyby się obudził i gdyby na te grzechy nasze spojrzął, wówczas Polska jeszcze by gorzej pewno przegrała* (vol. 1, p. 28).

On the occasion of Christmas the preacher expresses the feeling of happiness in the sermon being overcome with it together with the believers, he speaks about the mutual anticipation of this event: *Doczekaliśmy się dzisiaj uroczystości Bożego Narodzenia, więc przenieśmy się w duchu sercem i myślą naszą do Betlejem. Przypomnijmy sobie i rozważajmy tę wesołą nowinę, iż się Chrystus nam narodził. Niechaj to będzie na większą chwałę Pana Boga naszego* (vol. 2, p. 16).

Using pronoun *we*, the author declares that he, together with his believers, will follow the norms of Christian conduct, that warnings and prohibition concern him as well: *I nie tylko gniewać się Pan Jezus nam zakazuje. Idzie On jeszcze dalej, nakazuje nam miłować nawet swoich nieprzyjaciół i nakazuje się z nimi pojednać* (vol. 1, p. 105).

The tactics of solidarization with the addressees is implemented in the studied sermons with help of the technique – to get them involved in joint actions. Along with pronoun *we*, the following is used in the tactics of solidarization: modal verbs, verbs of Active Voice in the form of the first person plural of Future and Past tense,

16 I. Shkitska, *Taktyka solidaryzatsii manipulyativnoi stratehii pozytyvu*, „Mova i kultura”, 13 (2010), VII (143), p. 43.

persuasive forms – let’s, by means of which *the attraction of the addressee to the joint action* occurs, which is meaningful for both partners¹⁶. It has been found out in the texts of the sermons that T. Młodzianovskiy, preaching a sermon, uses the constructions which create the impression of co-creativity, the preacher makes an accent on mutual actions during the sermon. He uses the words to denote the processes of listening, thinking: *Śluchajmy tedy, z jakimi dalej słowami tenże Izajasz prorok tu występuje! Lecz już posłuchajmy, w jakich słowach znów dalej tenże zajasz prorok mękę Pana Jezusa opisuje* (vol. 2, p. 112); uses the names of actions in a figurative sense: *Chrześcijanie Katolicy: Zapiszmy sobie postanowienie to pod sercem swoim!* (vol. 2, p. 115).

The speaker himself preaches the sermon but he uses the plural form *mówmy, pomówimy*: *Ostrzega nas przed wilkami w owczej skórze Pan Jezus w dzisiejszej ewangelji św., więc o ich złości i obłudzie i my dziś mówmy* (vol. 1, p. 114); *O tej obecności z nami Pana Jezusa pomówimy sobie dzisiaj choć trochę. Niech się to stanie na większą chwałę Pana Boga naszego* (vol. 1, p. 115).

The preacher stresses that together with the believers he will appeal to God with a request, and he will pray together with them; it is expressed with the verb **to ask** in the form of the second person plural: *O to proszmy Boga gorąco, o to się módlmy* (vol. 1, p. 58); *Proszmyż już Boga, by w sercach naszych zła rola nasza w tę dobrą ziemię się obróciła* (vol. 1, p. 84). The preacher together with his believers / flock accepts the science of devotion and they will go along the path of self-improvement, which is expressed by means of the construction with pronoun: *uczy nas, naucz nas: Wstyd niejednemu i przyznać się do ubóstwa. Wielką cnotą jest domyślność. Domyślić się, uprzedzić prośbę, i dać samemu, zanim poproszą, oszczędzając wstyd ludzki przy zebraniu, to znaczy dać w dwójnasób i wypełnić cnotę nie tylko samego miłosierdzia, ale również i domyślności. Tych obydwóch cnót uczy nas najświętsza Panna na tem weselu* (vol. 1, p. 11); *Naucz*

w tej szkole, Panie Jezu, i nas starych, i całą młodzież naszą miłości swojej, naucz nas wszystkich drogi do krzyża i do nóg Twoich, przy których żadna nigdy pokusa nas nie zwycięży (vol. 1, p. 11). The preacher encourages both himself and his believers to obey God's instructions, to have him as an example and to follow his suit. On a linguistic level this idea is realized with help of pronoun *we* and with a corresponding form of the second person plural of the verb: *Pochwalił Pan Jezus wiarę setnika i uzdrowił mu jego sługę i postawił tego setnika za wzór i dla nas. Bierźmyż wzór z niego i naśladowujmy tę jego wiarę i idźmy, czyńmy podobnie* (vol. 1, p. 19).

A linguistic expression of joint actions performed by the priest and his believers is pronoun *sobie*: *Dajmy pokój tedy grzechom, dajmy pokój krzywdzie ludzkiej, a powróćmy do uczciwej służby Bożej. Za główny przedmiot próśb naszych do Pana Boga obierzmy sobie poprawę życia i miłość Bożą* (vol. 1, p. 84); *Pisze św. Franciszek Ksawery w jednym z listów swoich do św. Ignacego, że już osiwił, a wciąż jeszcze jest niecnotą. Zastosujmy te słowa św. Franciszka dziś do siebie* (vol. 2, p. 86).

A powerful factor of the impact on the addressee is the tactics of appealing to the authority.

The tactics of appealing to the authority envisages the reference of the addressee to the thoughts of the authoritative figure or the sources for the reference to the reliable and significant information which the addressee suggests. In O. Hnizdechko's opinion, the efficiency of the tactics consists in „the automatic strengthening of a producer's position in the eyes of a recipient when the former sets the latter up to a trusting attitude to the contents of the presented information”¹⁷. The tactics of appealing to the authority is implemented in quotations, references to various authors and their works.

A linguistic means of the implementation of the tactics of appealing to the authority in a homiletic text, as a type of a religious discourse, is a reference to Holy Script, expressed in different ways; T. Młodzianovskiy,

¹⁷ O.M. Hnizdechko, *Avtoryzatsiia naukovoho dyskursu: komunikatyvno-prahmatychnyi aspekt (na materialy anhlomovnykh statei suchasnykh yevropeiskykh ta amerykanskykh linhvistiv): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04, Kyiv 2005, p. 8.*

which is quite typical for a religious discourse, cites, re-tells Old Testament texts as well as evangelic ones with some comments, he remembers the history and educational examples from a biblical text which totally confirm his thoughts, also he refers to the teachers of church and theologians.

Pronouncing an instruction, the priest confirms its truth with the words of Savior: *Jedyną pociechę we wszystkich naszych smutkach i we wszystkich naszych frasunkach może dać nam tylko Pan Bóg i Jego święta Opatrzność Boska. Poucza nas o tem Pan Jezus w dzisiejszej ewangelji św. Nie frasujcie się, mówi Pan Jezus, albowiem Ojciec wasz niebieski wie, że Jego wszystkiego potrzebujecie. Wie Pan Bóg i opatruje nas, jest i czuwa Opatrzność Boska nad każdym z nas* (vol. 1, p. 148).

T. Młodzianovskiy uses different linguistic indicators to introduce quotations into the text. He uses verb **Poucza** to teach in a previous example, then verb **mówi** in the next one, he also adds an evaluative word *słusznie*, which adds to the persuasiveness of the statements: *I dla tego mówi Pan Jezus: z owoców ich poznacie je. Nie z liści i nie z kwiatów, jak tłumaczy to jeden z Ojców, ale z owoców. Liście i kwiaty nieraz są piękne, a owoc gorzki. Piękne są mowy, ponętne są obietnice, któremi szafują ludziom na świecie różne wilki w owczej skórze, ale owoc ich nędza ludzka coraz większa i większa, bo wilki grabią i rozszarpują, a nic nie dają, tylko wciąż ludź i obiecują, i nawet sami się nie bogacą, lecz upadają* (vol. 1, p. 116); *I my czyńmy wszystko zawsze w swoim czasie. Niechaj praca po pracy następuje w ładzie, w porządku. Jest czas na wszystko odpowiedni i właściwy. Zamieszanie sprawia każdy pośpiech, jak słusznie mówi św. Jan Chryzostom* (vol. 1, p. 13). In the following context he uses verb *powiada*: *Powiada Pismo św., że Jakób, wyszedłszy z domu rodziców, zasnął w drodze na kamieniu, i przyśniła mu się drabina, która stała na ziemi, a wierzch której dotykał nieba* (vol. 2, p. 71).

Appealing to the authority, the priest involves the addresses in the analyzing process of the thoughts,

presented by this or that author, creating an imaginary / virtual dialog in this way: *Zapytajmy się, którędy prowadzi droga do nieba, i odpowie nam św. Paweł, że przez Wielkanoc, bo jeśli był Pan Jezus nie zmartwychwstał, próżną byłaby nasza wiara, próżną byłaby nasza nadzieja* (vol. 2, p. 44).

The author appeals to the teachers of church and theologians with a cascade of rhetoric questions in the mentioned text from the sermon. He suggests the evaluation of the author's texts, to which he appeals, using the resource of a higher form of the degrees of comparison of the adjectives *grytowniejszy, dokładniejszy, wyrazistszy, przeróżniejszy, subtelniejszy*. Such linguistic figuration makes the statements more expressive which in turn influences the perception of the addresses: *Kto grytowniejszy nad św. Augustyna? Kto wymowniejszy nad św. Chryzostoma? Kto dokładniejszy nad św. Hieronima? Kto wyrazistszy nad św. Ambrożego? Kto przeróżniejszy nad św. Grzegorza? Kto subtelniejszy nad św. Chryzologa? Przestrożę tę potwierdza i zaleca Pismo św.* (vol. 1, p. 116).

There are cases when the author appeals to the results of science, human mind; all this is the confirmation that everything gets its beginning from God: *Filozofia nas uczy i sam rozum nam dyktuje, że z niczego nie będzie czegoś, że coś z niczego powstać nie może. Syna nie będzie, jeżeli ojca wpierw nie będzie, ognia nie będzie, jeżeli przedtem nie będzie czegoś, ażeby ogień Sobie zapalić, głosu nie będzie, jeżeli przedtem nie będzie kogoś, ktoby go wydał. Wyobraźmy sobie, że nie masz ani kościoła tego, ani miasta, ani Polski, ani nieba, ani ziemi, ani nas samych, i zapytajmy się, skąd się to wzięło?* After some considerations the priest sums up: *Z niczego nic się nie dzieje – tak mówi rozum i filozofia, a gdy jestem i jest świat cały, co nie istnieje sam z siebie i sam przez się, to musi być i Pan Bóg, który istnienie takie posiada i świat ten stworzył* (vol. 2, p. 62–63).

Hence, to prove his thoughts, the priest uses the tactics of appealing to the authority. The highest authority

¹⁸ H. Sławiński, *op. cit.*, p. 41–61.

¹⁹ *Ibidem*, p. 51.

for a religious discourse is Holy Script, and the author appeals to it in most of the cases; however we see that scientific knowledge also helps convince in the truth of the proclaimed sermons.

T. Mlodzianovskyi uses skillfully expressive linguistic means as the impact tool. According to the instructions of contemporary homily, the language of sermons has to be bright, nice, picturesque and adapted to the apperceptual possibilities of the addressees¹⁸. The scientists believe that the proclamation of the truth of Christ is to be interesting, done in „a correct and nice language”, people should understand it. To prove this thought, I. Slavinskyi refers to the statement of Pope Francis who wrote that

To proclaim Christ means to show that to believe in Him and to follow Him is not only true and just, but it is also a nice thing which can fulfill life with a new light and deep joy even in the period of difficult feelings. The entry to this „path of beauty” is used by the characters encouraged by Pope Francis when he appeals to share belief. It is the appeal to proclaim God’s Word to use not only their mind but their imagination¹⁹ as well.

Analyzing the sermons, the scientist underlines that figurative means influence the imagination of the audience and uphold rational arguments.

The simplest and the most informative figurative means are epithets. S. Lukianchuk states that epithets are one of the linguistic factors of the realization of the impact function in a religious text, because

they have evaluative semantics. An emotional-evaluative component of the meaning of numerous epithets is closely connected with the system of Christian values, besides an axiological scale classifies clearly two opposite semantic zones with signs „plus” – „minus”. Epithets in

the confessional texts express the specificity of a religious picture of the world, namely, its quality-indicative axiological parameters. Epithet units illustrate the tendency to concretization of a religious conceptual apparatus by means of description, characteristics, evaluation²⁰.

With help of epithet characteristics, T. Młodzianovskiy describes the significance of the birth of Savor for all people: *Słońce na niebie, to dzień jasny, to dzień długi, to rozproszone ciemności nocne. Dzień Bożego Narodzenia jest dla nas takim słońcem, takim dniem jasnym, takim dniem długim, ciemności nocy rozpraszającym, bo wraz z przyjściem na świat Pana Jezusa, dusze nasze się odnowiły, świat się oświecił i zazielecił* (vol. 2, p. 6); *Wszystkie cnoty w najwyższym stopniu Najświętsza Panna posiadała. Była pokorna, najpokorniejsza ze wszystkich ludzi. Była roztropna, była łaskawa, była wierna, i z pośród ludzi największym ogniem miłości Bożej zawsze gorzała* (vol. 2, p. 5). The analyzed material confirms that in the sermons epithets are used both in a direct and indirect meaning (figurative, artistic definitions). Depending on the context, epithet can acquire metaphoric, semantic-stylistic connotations. A certain change of a semantic composition of epithets, a redistribution of meaningful accents take place in a metaphoric context.

The use of an expressive potential of epithets is vividly seen when they have opposite meanings: *Maleńkiem dzieckiem stał się Pan Jezus, jak mówi św. Ambroży, byś ty mógł wielkim zostać człowiekiem* (vol. 2, p. 10).

Antonyms provide figurative and emotional contents in the sermons. The tendency to contrasts and antitheses, both formal and semantic (a moment and eternity, beauty and ugliness, spirituality and sensuality, life and death, etc.) is one of the fundamental features of baroque²¹. Antonyms play a special role in the system of expressive means of the sermon; opposition of two worlds is expressed with their help: God and devil, light and darkness,

²⁰ S.V. Lukianchuk, *Epitet u konfesiionomu styli suchasnoi ukrainskoi movy (funktsionalno-semantychnyi aspekt): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01*, Kyiv 2008, p. 10.

²¹ D.S. Nalyvaiko, *Baroko* [in:] *Entsyklopediia istorii Ukrainy*, 1, V.A. Smolii (red.), Kyiv 2003, p. 193.

righteousness and sinfulness, kindness and evil, soul and body, etc.: *Wysokość z niskości, światło z ciemności, życie ze śmierci w tę noc nam przyszło i powracając do nas Pan Jezus po trzechdniowej z nami rozłące* (vol. 2, p. 44).

Antonyms become a linguistic means to express God's plan how to arrange the earthly world. The preacher uses skillfully word semantics with the meanings *the only, many, unity and variety*: *Jedno jest Słowo, jedna jest prawda, jeden Pan Jezus, ale ludzi na świecie, którzy mają się Go nauczyć, jest bardzo dużo... I przyszedł wreszcie pod postacią wielu języków, aby ta jedna miłość Boża i wiara Boża miała w swojej jedności dosyć jednak i różnaitości do chóralnego wyśpiewania hymnu chwały na cześć Boga. Bo dopiero jedność w wielości, i dopiero wielość w jedności tworzy harmonię, miłą dla ucha i godną Boga* (vol. 2, p. 58).

Comparisons were found in the texts under study. Some of them have a simple structure, they are used in a vernacular language, for instance *like water, like fire*, and are connected with conjunction *jak, jako*: *Prawo Boże podeptane. Prawda u ludzi zaginęła. Lud biedny uciemiężony. Nieprawość wszędzie rozlała się, jako woda* (vol. 2, p. 59); *Niezgoda jest, jak ogień; trzeba od razu ją zagasić, aby drugich nie zapaliła* (vol. 2, p. 60). However, comparisons are frequently based on a rational similarity, the author, for example, explains the unity in Holy Trinity with their help, an expressive means is the amplification of such "similarities" and the choice from various realities of the life: *Jedno jest słońce, nie trzy słońca, a ma okrąg, a ma promień i ma światło. Znane jest u ludzi szkło tak zwane trójgraniaste, trzy różne kolory, niebieski, czerwony i żółty to szkło wydaje, a po staremu jedno tylko jest szkło i światło. Matematycy czynią trójkąt, w którym są przecież trzy różne linje, a jednak trójkąt jest tylko jeden. Dajmy nareszcie już i najprostsze to podobieństwo... Oto nawet rękaw komży: w trzy go fałdy sobie układam, a jest rękaw tylko jeden. Albo znowu: Jeden ogień, a ma światło, i ma ciepło, i ma ruch* (vol. 2, p. 64).

T. Młodzianovskiy uses paremia as the means of the language expression. T. Radzievska believes that

22 T.V. Radzievska, *Tekst yak zasib komunikatsii*, M.M. Peshchak (red.), Kyiv 1993, p. 72–74.

the main feature of an aphoristic statement is its generalization (beyond-time, generalization). This feature opposes aphoristic, non-routine statement to a concrete one and brings it closer to a general or universal statement. One of the most typical functions of universal statements is a general didactic one: when a statement is aimed at warning, teaching, bringing to senses, i.e., a statement is used to have an active impact on the addressee. General knowledge and general acceptability of the contents for such statement are the factor which strengthens the persuasion²².

The mentioned-above features of paremias predetermine their use aimed at making the persuasive impact stronger in a homiletic work: *Wina nie mają. Wždy nie czeka Najświętsza Panna, aż się ludzie obaczą, aż sami już spostrzegą, że wina niema, aż się w prośbę do niej udadzą. Drogo nieraz się okupuje, co się prośbą kupuje. Wstyd niejednemu i przyznać się do ubóstwa. Wielką cnotą jest domyślność* (vol. 1, p. 11); *Takim językiem Najświętsza Panna i Pan Jezus z sobą mawiali. Nie chcieli naśladować tych nowomodnych i u nas w Polsce obyczajów rodzinnych, co to przed ludźmi są bardzo słodkie, a po za są bardzo gorzkie* (vol. 1, p. 22); *Jedni mówią: zażyję świata, a potem się wezmę do pokuty. Kto ci zaręczył, że ty będziesz miał to „potem?”* (vol. 2, p. 1).

The preacher reaches a linguistic expressiveness by mean of comparisons. Convincing parents in the necessity to be a good example for their children, the priest gives several comparisons in which he tells them that children take after their parents, as their parents are the characters to follow: *Rodzice chrześcijańscy! A wiecie wy, czym jest i wasze również rodzicielstwo? Jest naśladowaniem*

rodzicielstwa i ojcostwa Boskiego w tajemnicy Trójcy św. Syn Boży jest obrazem Boga Ojca. I synowie wasi, potomstwo wasze, o rodzice chrześcijańscy! jest obrazem również waszym. Pan ojciec gniewliwy, i pan syn również gniewliwy. Pan ojciec obżarty, i pan syn również obżarty. Pani matka niewstydliva, i pani córka również niewstydliva. Dzieci obrazem są swych rodziców. Syn Boży jest Słowem mówiącego Boga Ojca. I wśród ludzi tak samo (vol. 1, p. 4).

The priest uses an expression potential of the repetition and with its help he makes an accent on a key thought. Epithets give emotional richness which the author adds to repeated words *najlepsza, jedyna: O dobry Jezu ukrzyżowany! Krzyż Twój to szkoła, szkoła najlepsza, szkoła jedyna, która nam od tego zepsucia młodzież naszą jeszcze uchronić (vol. 1, p. 7–8).*

The repetition is a tool to explain metaphors: *O uciśnieniu burzy na morzu i o burzy grzechów naszych. Ewangelja św. dzisiaj opowiada nam o burzy, którą cudownie uśmierzył niegdyś Pan Jezus. Rozmaite są burze. Burzą się ludzie także i w Polsce. Pełno dziś w Polsce niechęci i rozdwojenia, pełno fakcyj i nawałności... Nie będziemy więc mówić o niepokoju u nas w Polsce, ale pomówimy sobie tylko o burzy tej tam na morzu (vol. 1, p. 9).*

Expression and emotionality are reached due to the use of amplification: *Miła Ojczyzno! Tyś pierwsza po Bogu, po Bogarodzicy Pannie, po Kościele, miła nam matka. Synowi snąć nie godzi się upominać Matki, niechże Cię, miła Matko – Ojczyzno, nie upominam, ale daj mi, bym Cię uprosił, żebyś choć Ducha św. Pocieszyciela, który idzie dziś do Ciebie, usłuchała (vol. 2, p. 59).*

The author of the analyzed sermons uses the appeal / addressing as an expressive technique. For instance, in his addressing God's Mother he reveals his psychical / internal state, thoughts, feelings for the destiny of the motherland and his country-fellows, who are his listeners: *Obroń, o Pani, o Królowo nieba i ziemi, ojczyznę naszą, Polskę, i od wewnętrznych i od zewnętrznych naszych wrogów, bo ręka ludzka bez Ciebie jej nie obroni (vol. 2, p. 70).*

Thus, the studied sermons prove that T. Młodzianowski was very good at using a linguistic resource to convince believers in the truth of faith, which he proclaimed. The writer of the baroque epoch mastered the communicative linguistic tactics of the impact on the addressees, applied them together with figurative means of the language. The analyzed material reveals further prospects for the research of the creativity of the baroque preacher both in the aspect of studying the communicative linguistic means and in the aspect of studying the history of the development of the Polish language.

REFERENCES

I. SOURCES

- Wybór kazań ks. Tomasza Młodzianowskiego S.J. z przedmową profesora Stanisława Windakiewicza, 1: *Kazania niedzielne*, A. Syski (red.), Warszawa 1935.
- Wybór kazań ks. Tomasza Młodzianowskiego S.J., 2: *Kazania świąteczne, pasyjne i roratnie*, A. Syski (red.), Warszawa 1935.

II. LITERATURE

- Bizior R., *Kazanie jako wspólnototwórczy gatunek wypowiedzi w drugiej połowie XIX wieku*, Częstochowa 2018.
- Brzozowski M., *Kulturowe i historyczne uwarunkowania kaznodziejstwa Tomasza Młodzianowskiego*, Lublin 1988.
- Chruszczewski P. *Aspekty dyskursu religijnego* [in:] *Język trzeciego tysiąclecia*, G. Szpila (red.), Kraków 2000, 81–94.
- Grzesiak-Witek D., *Sposoby argumentacji prawd wiary w „Kazaniach na niedziele i święta całego roku” Piotra Skargi* [in:] *Język religii. Konstrukcje i dekonstrukcje*, L. Rożek (red.), Częstochowa 2006, 327–345.
- Grzesiak-Witek D., *Strategie komunikacyjne w „Kazaniach na niedziele i święta całego roku” Piotra Skargi*, Stalowa Wola 2008.
- Hnizdechko O.M., *Avtoryzatsiia naukovoho dyskursu: komunikatyvno-prahmatychnyi aspekt (na materialii anhlomovnykh statei suchasnykh yevropejskykh ta amerykanskykh linhvistiv): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04*, Kyiv 2005.
- Kępką I., *Językowe środki perswazji w polskich kazaniach katolickich od oświecenia do czasów współczesnych: na wybranych przykładach*, „*Język-Szkoła-Religia*”, 4 (2009), 152–161.
- Lukianchuk S.V., *Epitet u konfesiinomu styli suchasnoi ukrainskoi movy (funktsionalno-semantychnyi aspekt): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01*, Kyiv 2008.
- Łukarska B., *Sposoby wartościowania czynów dobrych i złych w wybranych testach moralistyki polskiej XVII i XVIII wieku* [in:] *Zjawisko nobilitacji i deprecjacji w języku. Komunikacja*, R. Bizior, D. Suska (red.), Częstochowa 2012, 289–305.
- Makuchowska M., *Polski dyskurs religijny – tradycja i zmiana* [in:] *Język polski w europejskiej przestrzeni kulturowo-komunikacyjnej*, S. Gajda (red.), Opole 2008, 283–374.
- Nalyvaiko D.S., *Baroko* [in:] *Entsyklopediia istorii Ukrainy*, 1, V.A. Smolii (red.), Kyiv 2003, 192–194.
- Pawlak W., *Koncept w polskich kazaniach barokowych*, Lublin 2005.

- Radzievska T.V., *Tekst yak zasib komunikatsii*, M.M. Peshchak (red.), Kyiv 1993.
- Shkitska I.Yu., *Taktyka solidaryzatsii manipulyatyvnoi stratehii pozytyvnu*, „Mova i kultura”, 13 (2010), VII (143), 40–47.
- Skwara M., *O dowodzeniu retorycznym w polskich drukowanych oracjach pogrzebowych XVII wieku*, Szczecin 1999.
- Sławiński H., *Homiletyka współczesna o języku kazań i homilii* [in:] *Język homilii i kazań*, W. Przyczyna, K. Skowronek (red.), Tarnów 2020, 41–61.
- Sokołowska T., *Kultura mówienia i nauka o języku w XVII wiecznych „Kazaniach i homiliach” Tomasza Młodzianowskiego*, „Prace Filologiczne”, 35 (1991), 209–216.
- Spivak V., *Zhyttievyi uspih u barokovomu dyskursi*, „Naukovyi visnyk Sivershchyny. Serii: Osvita. Sotsialni ta povedinkovi nauky”, 2 (2019), 3, 165–175.
- Szczukowski I., „Ćwiczcie się nabożeństwie”. *Ignacjański modus vivendi w kazaniach Tomasza Młodzianowskiego* [in:] *Wzorce osobowe w dawnej literaturze i kulturze polskiej*, B.M. Puchalska-Dąbrowska, E.A. Jurkowska (red.), Białystok 2018, 241–254.
- Szczukowski I., *Kobieta w kazaniach Tomasza Młodzianowskiego. Biblijne konteksty i inspiracje*, „Literaturoznawstwo”, 10 (2016), 11–21.
- Wojtak M., *Polimorficzność stylu religijnego we współczesnej polszczyźnie* [in:] *Język religijny dawniej i dziś*, 5, P. Bortkiewicz, S. Mikołajczak, M. Rybka (red.), Poznań 2009, 115–126.
- Wojtak M., *Styl religijny we współczesnej polszczyźnie*, „Stil”, 5 (2006), 139–146.
-